XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSIYA IMTIYOZLARINING O‘RNI

Toshkent Davlat Iqtisodiyoy Universiteti
Makroiqtisodiy siyosat va prognozlashtirish kafedrasi
tayanch doktoranti Mizamova Umida Jamoliddin qizi
+998.88.379.35.35
mizamovaumida807@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezisda xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsiya imtiyozlarining iqtisodiy ahamiyati, ularning investorlar uchun yaratiladigan qulay sharoitlardagi o‘rni hamda O‘zbekistonda investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, soliq va bojxona imtiyozlari, maxsus iqtisodiy zonalardagi preferensiyalar hamda investitsiya loyihalarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning ahamiyati yoritiladi. Tezisda investitsiya imtiyozlaridan foydalanish samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar ham ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: xorijiy investitsiyalar, investitsiya imtiyozlari, investitsiya muhiti, investitsiyaviy jozibadorlik, soliq imtiyozlari, maxsus iqtisodiy zonalar, investor.

- **Kirish**

Hozirgi globallashuv sharoitda xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xorijiy kapitalning mamlakat iqtisodiyotiga kirib kelishi yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o‘rinlarini tashkil etish va eksport salohiyatini oshirish imkonini beradi. Shu sababli davlatlar o‘rtasida xorijiy investorlarni jalb etish bo‘yicha raqobat tobora kuchayib bormoqda. O‘zbekistonda ham investitsiya muhitini yaxshilash va xorijiy kapital oqimini oshirish iqtisodiy siyosatning muhim

yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. 2026-yilga mo‘ljallangan davlat dasturlarida mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish hajmini yillik o‘rtacha 5–7 % ga oshirish maqsadi belgilangan.

- **Asosiy qism**

Investitsiya imtiyozlari deganda investorlar va investitsiya loyihalariga nisbatan davlat tomonidan taqdim etiladigan soliq, bojxona va boshqa iqtisodiy yengilliklar tushuniladi. Bunday imtiyozlar investitsiya loyihasining dastlabki bosqichidagi xarajatlarni kamaytiradi va o’z navbatida loyihaning iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.Xorijiy investorning investitsiya kiritish to‘g‘risidagi qaroriga mamlakatdagi siyosiy va iqtisodiy barqarorlik, qonunchilikning aniqligi, infratuzilmaning rivojlanganligi, bozor hajmi, malakali mehnat resurslari va soliq siyosati kabi ko‘plab omillar ta’sir ko‘rsatadi. Shu jihatdan investitsiya imtiyozlari investor uchun qo‘shimcha rag‘batlantiruvchi mexanizm vazifasini bajaradi.O‘zbekistonda investitsiyalarni rag‘batlantirish mexanizmlaridan biri maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatidir. Bunday hududlarda investorlarga qonunchilikda belgilangan tartibda soliq va boshqa imtiyozlar berilishi investitsiya loyihalarining iqtisodiy jozibadorligini oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, investitsiya loyihalarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning boshqa shakllari ham mavjud.Investitsiya imtiyozlarining asosiy afzalliklaridan biri investorning moliyaviy yukini kamaytirishidir. Masalan, muayyan muddatga berilgan soliq imtiyozi korxonaning bo‘shagan mablag‘larini ishlab chiqarishni kengaytirish, yangi texnologiyalar xarid qilish yoki qo‘shimcha ish o‘rinlari yaratishga yo‘naltirish imkonini beradi. Biroq investitsiya imtiyozlarini berishda ularning iqtisodiy samaradorligini ham hisobga olish zarur. Faqat soliq imtiyozlarining o‘zi xorijiy investorni uzoq muddatli investitsiya kiritishga undashi shart emas. Investor uchun huquqiy barqarorlik, shaffof boshqaruv, infratuzilma, valyuta operatsiyalarining qulayligi va investitsiyalarni himoya qilish mexanizmlari

ham muhim ahamiyatga ega. Shu sababli investitsiya imtiyozlarini berish tizimini takomillashtirishda “imtiyoz berish — investitsiya kiritish — iqtisodiy natija” tamoyiliga asoslanish maqsadga muvofiq. Ya’ni berilgan imtiyoz evaziga investor tomonidan yangi ish o‘rinlari yaratish, eksport hajmini oshirish, mahalliylashtirish darajasini ko‘paytirish yoki zamonaviy texnologiyalarni joriy etish kabi aniq natijalar ta’minlanishi lozim. Shu bilan birga, yirik investitsiya loyihalarida davlat tomonidan beriladigan imtiyozlar va boshqa qo‘llab-quvvatlash choralarining raqobat muhitiga ta’sirini baholash mexanizmlari ham kuchaytirilmoqda. 2026-yilda qabul qilingan tegishli tartib yirik investitsiya loyihalarini korrupsiyaga qarshi ekspertizadan o‘tkazish va ularning raqobat muhitiga ta’sirini baholashni nazarda tutadi.

Xulosa va takliflar

1. Investitsiya imtiyozlarini barcha loyihalarga bir xil tarzda emas, balki ularning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligidan kelib chiqib differensial tarzda berish lozim.
2. yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan, eksportga yo‘naltirilgan, innovatsion texnologiyalarni joriy etadigan va ko‘plab yangi ish o‘rinlarini yaratadigan loyihalarga ustuvor imtiyozlar berilishi maqsadga muvofiq.
3. investorlar uchun mavjud imtiyozlar va ularni olish tartibi to‘g‘risidagi ma’lumotlarni yanada ochiq va tushunarli shaklda taqdim etish zarur. Bu investorlarning mamlakat investitsiya muhitiga bo‘lgan ishonchini oshiradi.
4. berilgan imtiyozlarning natijadorligini muntazam baholab borish kerak. Agar imtiyoz iqtisodiy yoki ijtimoiy jihatdan kutilgan natijani bermasa, uni qayta ko‘rib chiqish mexanizmi mavjud bo‘lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, investitsiya imtiyozlari xorijiy investitsiyalarni jalb etishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Ular investorlarning dastlabki xarajatlarini kamaytirish, investitsiya loyihalarining rentabelligini oshirish va

mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, investitsiya imtiyozlarini samarali qo‘llash faqat soliq yoki bojxona yengilliklarini taqdim etish bilan cheklanmasligi kerak. Imtiyozlar investor uchun qulay huquqiy muhit, rivojlangan infratuzilma, shaffof boshqaruv va investitsiyalarni himoya qilish mexanizmlari bilan birgalikda amalga oshirilgandagina yuqori samara beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi — LexUZ.
2. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi materiallari.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi tegishli davlat organlarining investitsiya siyosatiga oid materiallari.
4. O‘zbekiston Respublikasining investitsiya faoliyatiga oid normativ-huquqiy hujjatlari.
5. O‘zbekiston Respublikasining 2025–2026-yillarga mo‘ljallangan investitsiya dasturlari va rivojlanish ko‘rsatkichlari.